

ЗА СЕМАНТИКАТА НА „БАЛКАНИТЕ“

В своята дългогодишна международна практика съм имал възможност да разговарям с хора от различни държави и когато стане въпрос за Балканите, често съм усещал едно напрегнато отношение. До известна степен това е свързано с битуващите мисловни конструкции за региона и държавите в него, които са вплетени в съответните понятия.

Нашето мислене е свързано с понятията, чрез които обобщаваме нещата по съществените им признаци. В понятията ние вече сме закодирали някакво възприятие, чувство, отношение.

И наистина, какво свързваме с понятията, които имат в своя корен идеята за нашия регион? Какво свързваме с „БАЛКАНИТЕ“?

Ще призная, че за мен бе шокиращо да прочета преди доста години една книга на известен международен експерт за ситуацията в Сомалия, където той говори за „балканизацията“ на тази държава. Да вмъкна само, че Сомалия като „държава“ съществува само на карта, а територията е разделена на части, които се управляват на племенна основа. За мен бе някак си обидно да се сравнява регионът на балканите със Сомалия. Но както споменах по-горе, ние мислим в езикови конструкции, каквито са понятията. Та в западната политическа наука има вече изградено и утвърдило се понятие „Балканизация“.

Енциклопедия „Британика“ определя **“Балканизацията”** („Balkanization“) като „разделяне/разпадане на мултинационалната държава на малки етнически хомогенни държави... Днес терминът “Балканизация“ се използва, за да обясни разпадането на някои мултиетнически държави и тяхното превръщане в диктатура, етническо прочистване и гражданска война“.

По този начин в мисловните конструкции, в „балканското“ вече е заложено негативно съдържание, свързано с разпад, конфликт, противопоставяне и т.н.

Наскоро попаднах на още един термин, свързан с името на нашия регион, а именно **"Кибер-балканизация"** или "Интернет-балканизация", което се определя като „разделяне, разпокъсване на интернета поради различни фактори – технически, икономически, политически, националистически, религиозни и т.н.“ Явно не само в политическата теория, но и в

журналистиката „балканизацията“ или нещо, което като ефект произтича от Балканите, има устойчиво негативно значение.

За съжаление „балканският корен“ е в основата и на много други понятия и мисловни конструкции, които имат негативно значение. Ето няколко.

„Балкански синдром“. Според Мариус Куркински, който е режисьор на едноименната постановка по Станислав Стратиев, този синдром е диагноза. „Затъваме в национална тъга и ужасяващи угризения. Така истерично прогонваме свободата си и възможността за лични, човешки, душевни открития... Краят на един режим и началото на друг. Тази вечна преходност на обществените пластове, която така разделя хората. Приближаването на този ужасяващ преход, през който една върхушка превърна своя любим народ от герой в просяк“.

„Балкански манталитет“. Някой друг да ни реши проблема. Чакаме месията. Държавата трябва да направи това или онова. а и всички сме велики – велика Македония, велика България, велика Албания, велика Сърбия...

„Балкански нрав“. Това понятие малко по-трудно се определя, тъй като зависи от народа, религията, културата, но общи линии се характеризира с хумор, суеверия, подозрителност, материалност, житейска мъдрост.

„Балкански инат“. Тук мисля, че даже не е необходимо да давам дефиниция. Всеки си го знае.

„Тъмен балкански субект“. Не просто субект, но и тъмен. Индивид с произход от Балканите, с подозрителен външен вид и неясни намерения. Използва се главно когато индивидът се намира извън границите на своята родина, на територията на някоя от по-напредналите и цивилизовани страни, т.е. най-често някъде на Запад. Обикновено характеристиката на субекта се допълва със слаби познания по съответния чужд език, плюс (почти) никакво желание (а и възможности) за интеграция...

Наскоро една моя позната от Румъния ми каза, че дъщеря ѝ я нарекла „Балканска майка“ защото не искала да я пусне на екскурзия в чужбина. Оставям всеки да си представи какво е имала предвид тийнейджърката.

С Балканите се свързват още „Балканските войни“, „Барутен погреб на Европа“, „Ябълка на раздора“, „Гнездо на оси“, „Задният двор на Европа“. Повечето от тези понятия и езикови конструкции имат в основата си

исторически особености на региона и на държавите след разпадането на Османската империя и последващите войни.

За съжаление понятия, свързани с Балканите, продължават да се появяват и в най-новата европейска история. Например, след като предишната Европейска комисия на Жан-Клод Юнкер обяви замразяването на разширяването на ЕС към Западните Балкани се утвърди терминът „Балканите - Сивата зона на Европа“, който символизира политическа безперспективност на страните от региона да станат част от Европа, не в географски смисъл, но и в смисъл на принадлежност към Европейския съюз, към определени ценности, държавна и социална организация и т.н.

Много трудно могат да бъдат преодолен подобни семантични наслагвания, а спорът между България и Северна Македония, и най-вече начинът на воденето му, по никакъв начин не спомага за позитивния облик на Балканите и на отделните държави.